

הדרך היומית

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עלון יומי ללומדי הדרך היומית יו"ל ע"י "מדרשית הדרך היומית פ"ח"

מסכת בבא בתרא - דף סא סב

ותירץ שלא רצו להשתמש באותיות הקדושות לתאר דברים של חולין. ודבריו מופלאים עד כמה אחז את קדושת האותיות הרי בנידון שעוסק בהלכות סוכה ואעפ"כ נוקט שחז"ל לא רצו להשתמש באותיות הקודש. אף שראינו בדברי התפא"י שזה גופה המשנה חידשה בדעת רבי ישמעאל שאין לחוש במקום הצורך להשתמש בשפה היוונית במקום הקודש.

נושא היום: מה נכלל בכלל מכירת בית. ציון גבולות שדה המכר.

במכירת בית, לא נכלל "ציעו", "חדר פנימי", ו**לרבנו**, לא נכלל גג שיש לו מעקה ו' טפחים. **לר"י**, אף אם אין ו' טפחים, כאשר יש לו "צורת הפתח" לא נכלל במכירת הבית. **ציעו** נכלל ביארו חדר קטן הנמצא בסמוך לבית. **לרב יוסף**, חדר העשוי מחלונות ולא מיועד לדיו. **מבארת הגמ'**, לבניי בבא בתרא שחדר העשוי מחלונות לא נכלל במכירה, שהרי שימושיו רחוקים מעיקר השימוש בבית. **אולם לדעת רב יוסף**, חדר הסמוך לבית יתכן ונמכר שהרי יש דמיון בינו ובין שימושיו הביתיים. **למד רב יוסף**, "ציעו" נקרא אף "צלע" ו"תא". "ציעו" נאמר "הציעו התחנה חמש באמה רחבה". **ציעו** שנאמר "הצלעות צלע אל צלע שלוש ושלשים פעמים". **תא** שנאמר "והתא קנה אחד ארך". ו"תא" ממשנה במידות "כותל ההיכל שש התא שש". **אמר רב זוטרא** יציע אינו נמכר זה מחמת שימושיו עומד בפני עצמו, לכך אם גדולו ד' אמות ויותר לא נמכר עם הבית, אך פחות מכך נמכר עם הבית. **שאל רבינא**, האם אף בור וזות שאינם נכללים במכירת הבית, זה דווקא באופן ששיעורם הוא ד' אמות. **אמר לו רב זוטרא**, אין לדמות כיון שאין שימושם דומה לשימוש הבית, ולכן אף פחות משיעור ד' אמות אינם נמכרים יחד עם הבית.

אם לא נכלל במכירה יציע, בודאי שלא נכלל החדר הסמוך, **אולם** החידוש באופן שציין המוכר את הגבולות של המכירה, לא נכלל בתוכם אותו חדר, **כדברי ר"נ** בשם רבה בר אבוב, שאם מכר לחברו בית, ואותו בית נמצא בתוך בית יותר גדול, **אפילו** אם ציין את שימושיה והגבולות החיצוניים, רק הרחיב לו המימרים שיהיה ניכר ואין כוונתו למכירה. **ומבארת הגמ'**, שמדובר שרוב אנשי המקום קוראים לבית המסויים בית, ולבית הגדול קוראים "בירה". **אולם** יש מיעוט שאף לבירה קוראים בית, ו**נוקטים** שלא התכוון למכור לו את כל הבית הגדול, **אא"כ** המוכר כתב בשטר המכר שלא שייר לעצמו שום דבר מהחלק הנמכר. **אמר ר"נ בשם רבה בר אבוב**, אם מכר שדה בבקעה גדולה, **אע"פ** שציין גבולות רחבים, לא מכר כי אם את השדה המסויימת. ומבארת הגמ', שרוב אנשי המקום קוראים "לשדה" בשמה, לבקעה בשמה, ומיעוט קוראים לבקעה שדה, **נוקטים** שלא מכר את כל החלק הגדול, אא"כ ציין שלא השאיר מאומה באותה מכירה. **והחידוש בבית אפילו** שיש לו ציין את הגבולות המדויקים. **והחידוש בבקעה** שלמרות השימוש שווה בכל הבקעה, בכ"ז מוכר רק את החלק המסויים. **אמר רב מרי** בנה של בת שמואל בשם אבי, **המוכר** דבר לחברו צריך לכתוב ולא שיירתי לעצמי כלום. **מבארת הגמ'** שזה כשיטת רבה בר אבוב.

אדם אמר לחברו שמוכר לו "קרקע של **בי חייא**", ולמעשה היו לו ב' קרקעות שנקראו כך. **לדעת רב אשי**, מכר לו אחת ולא שתיים. ואם אמר **קרקעות בסתם**, משמע ב' קרקעות. אם אמר **כל קרקעות**, כוונתו למעט גנות ופרדסים. אם אמר שמוכר **נחלה**, מכר הכל למעט בתים ועבדים. אם אמר שמוכר **נכסים**, מכר הכל ולא מיעט כלום (למעט מטלטלין. תוס'). אם ציין בגבול שדה המכירה **צד אחד ארוך וצד אחר קצר**, **דעת רב** שקונה כנגד הקצר. **שאלו רב כהנא ורב אסי**, מדוע לא נמשך את החוט באלכסון מהגבול הקצר לארוך, נמצא הלוקח מרוויח כל מה שיכנס באלכסון. רב שתק. **רב מודה**, באופן שעל גבול השדה הצפוני המיועדת למכירה היו גובלים א' וב', ובדרומי ג' וד', **והוכר** במכירה את הגבול הצפוני א' ב', ובדרומי הזכיר רק ג', שקונה באלכסון רחב, ולא רק חצי שדה. **אם השדה המיועדת למכירה נמצאת** בין שדות השייכים לא' במזרח ומערב, ולב' בצפון ודרום, אם לא יציין בפירושו שמוכר את השדה מכל רוחותיה, יקנה רב באלכסון. **דנה הגמ'**, אם ציין רק את **הקרנות** של השדה, האם קונה את כל השדה, או רק אלכסון צר כנגד מה שציין. **עוד דנה הגמ'**, אם ציין כמין אות גאם, שהיא כעין "ך". **עוד דנה הגמ'**, באופן שהקיפו את השדה 8 שדות של אנשים שונים, וציין רק ארבע לסירוגין. תיקו.

ציין במכירה רק ג' צדדים, **לדעת רב** שייר לעצמו את הצד הרביעי, **לדעת שמואל** קנה הכל. **לדעת רב אסי**, קנה רק תלם אחד סביב כל השדה כעין "ח", שסבר כמו חברת רב שהמוכר שייר לעצמו, אולם שייר בכל הצדדים ולא רק ברוח אחת. **אמר רבא**, הלכה כרב שקנה הכל למעט צד רביעי, **ואומרת הגמ'** שזה רק באופן שהצד הרביעי עומד בפני עצמו, **אולם אם בלוע** בין שאר מיצרי השדה, קנה הכל. **וכן אם עומד בפני עצמו**, אולם אין בו שיעור של זריעה ט קבין תבואה ואין עליו דקלים, קנה. **מדקדקת הגמ'**, שמובלע אף שיש דקלים, אם אין בו שיעור זריעה של ט קבין, קונה. **י"א שאמר רבא** הלכה שקנה הכל כולל צד ד'. וזה רק באופן שבלוע בין שאר מיצרי השדה. ואף אם בלוע דווקא באופן שאין דקלים ושיעור זריעה ט קבין. **מדקדקת הגמ'**, שאם לא מובלע אפילו שיש דקלים, כל עוד אין ט קבין לזריעה, לא קנה. **משכמת הגמ'**, א' בשדה לא משייר המוכר לעצמו. ב' מיצר רביעי שמובלע, ואין עליו דקלים ואין בו שיעור זריעה, קנה. ג' לא מובלע ויש עליו דקלים ושיעור זריעה, לא קנה. ד' מובלע ויש עליו דקלים, או לא מובלע ואין עליו דקלים, **נחלקו** הלשונות, **והלכה** עשו כהכרעתו הדיין "שודא דדייני". **שורתא שכתב רבא חלקו**, **אמר רבא**, אם כתב "מחצית שיש לי בשדה", מכר את חלקו. אולם אם כתב "מחצית בשדה שיש לי", מכר רק חצי מחלקו, היינו רב. **אביי שאל** את רבה מה ההבדל, ושתק. סבר אביי שקיבל את שאלתו. **ומבארת הגמ'**, שלא כך מאחר וראינו שטרות שרבה פסק שיש מאמר.

מכר חלק מהשדה, ולא ביאר כמה משאיר לעצמו, **אמר רבה** אם כתב בלשון חלוקה, כלומר בקרקע שממנה חלוקה השדה שמכרתה, הכוונה משאיר לעצמו חצי שדה. **אולם** אם כתב בלשון פיסוק והפרדה, משאיר לעצמו רק שיעור ט קבין לזריעה. **אביי תמה** מה ההבדל, **ורבה** שתק, **סברו** שבשניהם משייר לעצמו חצי שדה. **וביאר רב יימר בר שלמיה**, שביאר אביי, שאם אוסיף אלו הם מיצרי השדה, חיזק את כוחו של הלוקח וקנה חצי שדה, אם לא ציין קנה רק כדי שיעור זריעה.

עיונים על הדרך

חתי ה"גנ" מקבל את שמו לשימוש?

נחלקו רבנן ורבי יהודה, בדין הגנ חתי נמכר עם הבית ומתי לא. לדעת רבנן אם יש לו מחיצה ו' טפחים קובע שם לעצמו ולא נמכר עם הבית, ולדעת רבי יהודה הצורת הפתח קובעת.

אומר היד רמה, לשיטת רבנן, גנ שאין לו מעקה ואין לו מחיצת עשרה, ממילא אין הוא ראוי לשימוש בתורת "גנ" שהרי התורה אסרה להשתמש בו באופן קבוע שנאמר "ועשית מעקה לגנך ולא תשים דמים בביתך", ממילא כל עוד אין לו מעקה כפי הדין, אין לו שימוש של גנ ומתבטל לבית ונמכר יחד עם הבית. (ועי' דבר אברהם א, לז אות כד, מה שהוכיח מכאן, ועי' שו"ת בצל החכמה ד, קיח מה שלמד שלא כדבריו.)

אם נלבן את ההלכה של מעקה, יש להתבונן האם התורה אמרה לעשות מעקה בדרך של מניעת הסכנה, או שיש כאן מצווה ככל המצוות, אם יש רק מניעת סכנה, עדיין יש כאן שימוש של גנ, ויש כאן איסור צדדי של "ונשמרתם", א"כ מדוע לא יהיה מוגדר כגנ, למרות שאין בו מעקה. אולם אם התורה חייבה מעקה בתורת מצוות עשה ככל המצוות, ניתן להבין שחסר בשמו של גנ, כל עוד לא יהיה מעקה. הרמב"ם (הלכות ברכות יא, ח) פסק שמברכים בעת עשיית המעקה, ועמד על דבריו בתורה תמימה, שמנין להרמב"ם דבר זה, וביותר שהרמב"ם פסק שעל דברים שנעשים משום סכנה לא מברכים עליהם, כמים אחרונים וכד', א"כ מדוע יברכו על עשיית מעקה. וכתב שאולי משום שהתורה הוציאה מצוה זו בלשון של ציווי, לכן סבר הרמב"ם שיש לברך ככל המצוות.

ולאחר כל זאת, אם ננקוט שצוות מעקה היא מצווה ככל המצוות ולא רק עצה טובה מחמת סכנה, ואינה סניף ל"ונשמרתם", אלא באמת היא גוף המצווה, ונכון שנתנה התורה טעם, "ולא תשים דמים", אולם שורש המצווה כהגדרת שאר מצוות עשה, א"כ מובן לדעת הרמב"ם מדוע יש ברכה, ומובנים דברי היד רמה, שכאשר אין מחיצה על הגג, ועומד הוא באיסור שימוש, אין לו שם גנ לגבי מכר, ולא רק מחמת בעיה טכנית שלא ניתן לעלות לגג ודו"ק.

מדוע אין הדמים מודיעים?

בסוגיא אנו לומדים האם שמכר דבר פלוני, נכלל עוד חלקים בעצם המכירה. ושאלו הראשונים בייסוד הדין, מדוע לא נאמר שהדמים מודיעים, היינו נתבונן כמה שילם הקונה ועפ"ז נזכר לברר האם כוונת המקח הייתה על עוד יציע, עוד חדר, עוד חלק בקרקע וכד'. הרשב"ם (ד"ה בבקעה) ועל זו הדרך במאירי ביארו שאין אונאה בקרקעות, א"כ אף אם שילם הקונה יותר מהערך האמיתי אין להוכיח שהתכוון לקבל יותר במעשה הקנין. ובאמת ציין בקצוה"ח (שיב) שלפי ביאור זה, יהיה כך הדין לגבי שכירות, שאף בשכירות אנו פוסקים שאין אונאה בקרקע.

תוס' (ד"ה שמע) ועוד הרבה בראשונים ביארו, שהסוגיא היא כדעת רבנן שחולקין על רבי יהודה, וסוברים שאין הדמים מהווים ראיה. וקו"ל להלכה כדעת רבנן, ואם לשיטת רבי יהודה בקרקע אין ראיה היות ויתכן והתרצה לשלם על הקרקע יותר מכדי דמיה.

בכוס ישועות על דברי התוס', הביא נפק"מ כאשר סיכמו המוכר והקונה שיקנה ממנו לפי מידה, היינו על כל אמה ישלם כך וכך, עתה הקונה מעוניין לרכוש כמות גדולה יותר של אמות, ממה שהמוכר מסכים.

זירות על ה"לשון הקודש"

בין הספקות שדנו בגמ', כאשר ציין את גבולות השדה כמין האות "גאם", ביאר הרשב"ם (ד"ה כמין גאם) אות יוונית ודומה לכ"ף.

מדוע לא ציינו חז"ל, מה הדין כאשר סימן לו בצורת "ך", מדוע להשתמש בשפה היוונית. אבל ביותר השאלה היא לא רק כאן בלכות חושן משפט ודיני מקח וממכר, אלא למדנו במסכת שקלים שלדעת רבי ישמעאל על הקופות שהיו בבית המקדש, היו כותבים "אלפא" "ביתא" "גמא", וחלק על רבנן שאמרו שציינו אותם "א" "ב" "ג". מדוע מה ראה רבי ישמעאל לומר שדווקא ביוונית. באמת שם שביאר מפרשי המשנה את הנושא, דעת הרע"ב, היו רגילים ביוונית משום שכתוב "יפת אלוקים ליפת וישכון באהלי שם" יפוטותו של יפת ישכון באהלי שם ואין לך לשון יפה בבני יפת כמו לשון יוונית.

ברביב"ב נקט לאחר שמלך אלכסנדוס מלך על ירושלים הכירו ישראל בלשון היוונית וכתבו באותו לשון וישלמו יטעו וכו'. על זו הדרך כתב בתפא"י (יכין אות ט') אמר שבבית שני היו רגילים יותר רבנות יווני יותר מאשר עברית. וחידשה המשנה שכאשר יש צורך אין חוששין לקדושת הכתב בבית הקודש.

אבל עדיין אנו צריכים להשכיל, כאשר חז"ל מציינים דבר מה, מדוע לא ציינו בלשון הקודש, כאשר אנו לומדים הלכות סוכה, גם שם מצאנו סוכה שהיא כמין "גאם". מדוע?

את השאלה הזו, שואל רבנו מנוח על הרמב"ם, בתחילת הלכות סוכה, מדוע חז"ל השתמשו בלשון יוונית שאמרו שצורת הדפנות בסוכה צריכים לעמוד כמין גא"ם יוונית. צורה זו הרי דומה מאד לאות ך' בלשון הקודש א"כ מדוע להשתמש בשפה היוונית.